Wilrica Nieuws

Jun 2020 — jaargang 4 — nr. 2

KRING VOOR HEEMKUNDE WILRICA

De corona-maatregelen hebben de werking van onze heemkring fel gehypothekeerd. Geen presentaties, geen geleide wandelingen. Vanaf 1 september hopen wij onze publieksactiviteiten te kunnen heropstarten.

We geven, een beetje ter compensatie, een extra-lange WilricaNieuws uit.
Hugo Cassauwers herinnert aan de V-bommenterreur, driekwart eeuw geleden.
Ken Van Nuffel en Fred Lams doken - niet in het ballenbad - maar in de ontstaansgeschiedenis van Ikea Wilrijk.
Funerair specialist **Jef De Mey** zocht naar de herkomst van een kunstwerkje op de begraafplaats Steytelinck en we staan ook stil bij de cholera-epidemie en de "komkommertijd" in Wilrijk.

Veel leesgenot
De Redactie

1944-1945: Wilrijk, bevrijd en onder vuur

Vorig jaar herdachten we 75 jaar Bevrijding.
Wilrijk werd op 4 september 1944 eindelijk verlost van de Duitse heerschappij. Maar de oorlogsellende was allesbehalve achter de rug. De Duitsers waren niet van plan zich zomaar gewonnen te geven en hadden nog een vernietigend wapen achter de hand: hun niets ontziende V1 en V2. De 'V' stond voor 'Vergeltungswaffe' of wraakwapens.

De V1, een klein onbemand vliegtuigje vol explosieven, kondigde zichzelf aan met een typisch brommend motorgeluid. Wanneer het geluid stopte was het doel bereikt en viel het tuig met ongeveer 900 kg aan explosieven. Door die eigenschap kreeg de bevolking dikwijls de kans zich tijdig in veiligheid te brengen.

De V2 was een supersonische raket die sneller dan het geluid onverwacht uit de lucht kwam vallen. Door die eigenschap bleef ze als wapen lang onbekend. Door de enorme snelheid boorde een V2 zich met zijn springkop zo'n vijf meter diep de grond in. De impact was daardoor meestal beperkter op de omgeving dan bij een V1-inslag.

9 januari 1945, V1-inslag in de Vaderlandstraat, nabij het huidige Dokter Donnyplein. ©JeanKnops

De haven van Antwerpen werd de belangrijkste aanvoerhaven voor de opmars van de geallieerden. Dit zou, meer dan een maand na de bevrijding, tot de zwaarste oorlogsperiode voor Antwerpen en omstreken leiden. Om te verhinderen dat de haven tot een strategisch steunpunt voor de geallieerden werd uitgebouwd, richtten de nazi's hun gevreesde vergeldingswapens op Antwerpen. Angst voor bommen, vernieling en honger door een aanhoudend voedseltekort kwamen in de plaats van de vreugdetaferelen na de bevrijding in september.

Op 13 oktober 1944 viel in de Schildersstraat, vlak bij het Museum voor Schone Kunsten, de eerste van een hele reeks V-bommen op Antwerpen. Het was een V2-raket, afgeschoten vanuit Nederland. Het tuig veroorzaakte in één klap 32 doden en 46 gewonden en een enorme ravage.
Enkele dagen later kreeg ook Wilrijk te maken met deze tot dusver onbekende verschrikking. Op 17 oktober ontplofte de eerste V-bom in een weiland achter het Schoonselhof. Gelukkig vielen er geen slachtoffers en veroorzaakte de inslag amper schade.

Op 24 oktober in de voormiddag, viel een tweede V-bom op Wilrijk. Een V1 kwam terecht op het erf van de hoeve en café Drie Linden van de familie Van Schil, vlak naast het Sint-Ursula instituut in de Sint -Bavostraat. Er waren 2 doden te betreuren en 85 gewonden, hoofdzakelijk schoolkinderen. Nog diezelfde dag sloten alle Wilrijkse scholen voor onbepaalde tijd de deuren.

Zes maanden lang, van oktober 1944 tot en met maart 1945, domineerde angst het dagelijkse leven. Het was een periode dat de dood op elk moment onverwacht kon toeslaan. Alleen al in november 1944 noteerde men in Groot-Antwerpen 114 inslagen met 618 dodelijke slachtoffers. Het risico dat zich familie, vrienden of kennissen onder de slachtoffers bevonden was altijd reëel. De V-bommen misten grotendeels hun doel om de haveninstallaties te vernietigen maar richtten wel een ware ravage aan onder de noodlijdende burgerbevolking.

Zaterdag 16 december 1944 was de dodelijkste dag voor Antwerpen toen een V2 op een uitverkochte Cinema Rex viel. De balans met 567 doden en 291 gewonden was verschrikkelijk. Cynisch genoeg leerden de inwoners, arbeiders en hulpverleners met deze constante dreiging om te gaan. Iemand die in

13 februari 1945: V2-inslag op de jongensschool in de Kruishofstraat ©RoelVerhaert.

de haven werkte kreeg extra loon, 'bibbergeld' genoemd. Mijn vader getuigde dat hij iedere ochtend voor hij naar zijn werk trok niet gewoon goeiendag zei tegen zijn ouders, maar letterlijk afscheid nam. Je was nooit zeker of de bom die dag niet voor jou bestemd was.

Op 4 november 1944 kwam een V2 terecht op een woning in de Heistraat. Meteen de dodelijkste dag in Wilrijk met 19 doden en 8 gewonden.

De laatste V-bom in Wilrijk viel op 19 maart 1945 in het "Selderstraatje" een steegje tussen Boomsesteenweg en Kleinesteenweg. Het werkhuis van Staf Callens en enkele huizen in de nabijheid werden met de grond gelijk gemaakt en men telde 4 doden en 65 gewonden.

In totaal werd Wilrijk door 68 bommen (V1 en V2) met 71 doden en 520 gewonden geteisterd. 146 woningen werden compleet vernield, bijna duizend huizen ernstig beschadigd en 1518 lichtbeschadigd (hc).

****

OPROEP: Met het oog op een themauitgave over Wilrijk onder de V-wapenterreur, zijn wij op zoek naar foto's en getuigenissen over deze dramatische periode in onze gemeente. Hoe beleefde/overleefde de Wilrijkenaar deze periode van angst en terreur. Vooral foto's spreken tot de verbeelding, en het is een meerwaarde als er ook personen staan op afgebeeld. Ook getuigenissen/overleveringen van al dan niet overleden familieleden, buren en kennissen zijn belangrijk. Ben je nog in het bezit van materiële herinneringen, meld het ons a.u.b. (info@wilrica.be of bij de redactie 0475.20.93.65). Alvast heel veel dank. (hc)

Van rode bol naar blauwe gevel

"De hoop van alle jonge en minder jonge gezinnen: nieuwe meubelen kiezen en ze onmiddellijk meenemen. Men heeft ons al zo dikwijls herhaald dat men niet alle grote stukken in voorraad kan hebben, dat leveringstermijnen onvermijdelijk zijn. Laten wij in die oude droom geloven want in xxx zal u alle grote en kleine meubelen die u bevallen kunnen kiezen. Zij zullen altijd in voorraad zijn, voorverpakt en klaar om mede te nemen."

Wie deze reclametekst uit 1973 leest, denkt ongetwijfeld dat hier Ikea wordt bedoeld. Fout, want Ikea had toen nog geen winkels in België. Het gaat hier om GB Home Stock. Maar de gedachte aan Ikea is niet zo vergezocht. Lees even mee.

De jaren 60 van vorige eeuw waren de wonderjaren van de Belgische economie. De oorlog werd een steeds verdere herinnering en de vooruitgang kende geen grenzen. In dit decennium groeide GB uit tot een mastodont. Het bedrijf dat bekend was van de Grand Bazaars, opende niet alleen supermarkten, maar ook hypermarkten en hotels.

In het begin van de jaren 70 wilde GB ook de rigide Belgische meubelhandel wakker schudden. *"Het betreft meestal familiebedrijven in de binnenstad, zonder late openingsuren, gesloten tijdens het weekend en zonder discountprijzen."*

De zopas voltooide viaduct van de Boomsesteenweg in 1970. Onderaan rechts, de winkel voor wooninrichting Home Stock (nu de Ikea-site). Midden rechts de Krijgslaan en de nog doodlopende Kernenergiestraat en een boomgaard. Links de Oudebaan, het bedrijf Henschel en de bomen van Fort 7. Het hoge appartementsgebouw van de Bist is in aanbouw.
©De Nieuwe Gazet

In 1973 opende het bedrijf aan de Boomsesteenweg in Wilrijk de allereerste GB Home Stock, waarmee men wilde inspringen op de groeiende meubelmarkt en tegelijk vernieuwend wilde werken. Alle meubelen waren onmiddellijk beschikbaar en wie ze zelf mee naar huis nam, kreeg 20% korting. De winkel bood ook beddengoed, klein meubilair, tapijten en dergelijke aan. Kortom, je vond er alles voor het huis. Korte tijd later opende GB nog drie Home Stocks, in Ternat, Zaventem en Hognoul bij Luik.

Intussen was een Zweeds meubelbedrijf begonnen aan een expansie in Europa. Ikea werd in 1943 opgericht. In 1973 werd de eerste winkel buiten Scandinavië geopend en in 1978 de eerste winkel in Nederland. Ook België kwam rond 1980 in het vizier.

Begin jaren 80 zag GB de omzet van de Home Stocks afbrokkelen. Er moest gereageerd worden. Na onderzoek bleek een samengaan van Home Stock met Ikea de beste oplossing. En dus werden de vier Home Stocks door het Zweedse bedrijf overgekocht om er een Ikea van te maken. GB behield wel een ruim minderheidsaandeel in Ikea-België.

De eerste Ikea-winkels in ons land openden in 1984 ter vervanging van de Home Stocks in Ternat en Zaventem, in 1985 volgden Wilrijk en Hognoul.

GB legde Ikea wel één voorwaarde op aan de Zweden, op de site van Ikea moest GB een Brico kunnen uitbaten. In Wilrijk werd het voorste gedeelte van de grote hal ingericht als Brico en het grootste gedeelte was voor Ikea voorbehouden.

Die situatie bleef iets meer dan 20 jaar bestaan. In 2012 opende de nieuwe en huidige Ikea Wilrijk de deuren, gelegen achter de oude hal van GB Home Stock en Ikea/Brico. Brico was al enkele jaren eerder verhuisd naar het nieuwbouwpand naast Ikea waarin ook Mediamarkt gevestigd is. Na de verhuis van Ikea naar de nieuwbouw werd de oude hal gesloopt.

En ook al is de oude hal gesloopt, nog steeds kun je op de site *nieuwe meubelen kiezen en ze onmiddellijk meenemen*. De vraag is of je ze wel *onmiddellijk* wilt meenemen, want de gehaktballetjes zijn aanlokkelijk en de kinderen willen het ballenbad niet verlaten. (kvn/fl)

Wat grafstenen nog kunnen vertellen!

Voor de rust en de serene sfeer wandel ik graag door de verschillende begraafplaatsen die Wilrijk rijk is. Soms word ik aangetrokken door een voorwerp, een detail of het geheel van een grafsteen en wil dan meer weten over de personen die hier hun laatste rustplaats kregen. Mijn aandacht werd getrokken door een mooi ingetogen beeldje op de grafzerk van **Autrique-Verbanck** op begraafplaats Steytelinck. De zoon van het begraven echtpaar gaf ons waardevolle informatie over zijn grootouders en ouders.

De grootouders Hippolyte Autrique (1882-1964) en Emma Rollé (1877-1946) hadden een handelszaak in de Sint Bavostraat, tegenover de Sint-Bavokerk. Zij verkochten 'koloniale waren', hoofdzakelijk voeding. Zij hadden drie kinderen: Achiel (1915-2008), Elza (1910 -1969) en Georges (1919-2002).
Beide zonen waren in hun jeugdjaren fervente voetballers, Achiel bij F.C. Wilrijk en Georges bij Beerschot.

Achiel werd zaakvoerder en huwde in 1939 met Julienne Verbanck (1915-1990), de dochter van de ver-

5 "DE FAMILIE" Geo Verbanck

maarde Gentse beeldhouwer Geo Verbanck (1881-1961).

Achiel bouwde een woonhuis achter de magazijnen in de Kortestraat nr. 7, met boven de deur een bas-reliëf genaamd **"De familie"** van de hand van zijn schoonvader Geo Verbanck. Zo is er toch één werk van deze Gentse kunstenaar in de Wilrijkse publieke ruimte gebleven. De zes kinderen, Hans, Winy, Bob, Henk, Betty en Jan hebben daar hun jeugd doorgebracht.

4 Koloniale waren, Sint Bavostraat 77

Het beeldje op de grafsteen van Achiel Autrique en Julienne Verbanck is gelijkaardig met het levensgrote beeld op de grafzerk van de beeldhouwer zelf en zijn echtgenote Bertha Autrique op de Westerbegraafplaats in Gent.

In 1960 verhuisde de handelszaak van de familie Autrique naar Aartselaar.

In de kunstliteratuur lezen we dat Geo Verbanck op 80-jarige leeftijd daar is overleden 'in de goede zorgen van zijn dochter'.

Georges Autrique, die reiziger was voor de firma, rust eveneens op Steytelinck begraafplaats te Wilrijk.

Het woon-, winkel- en magazijncomplex in de Sint Bavostraat werd begin dit jaar met de grond gelijkgemaakt.

In 2007 richtte Bob Autrique, de Stichting Geo Verbanck op met als doel het leven en werk van zijn grootvader/ beeldhouwer te bestuderen en te openbaren. Deze stichting is opgedragen aan zijn moeder Julienne Verbanck dochter van de kunstenaar. Meer informatie: http://www.geoverbanck.be

Ter info kan hier ook vermeld worden dat Georges Rollé, tussen 1940 en 1941 waarnemend burgemeester van Wilrijk, de broer was van Emma Rollé, echtgenote van Hippolyte Autrique. Op begraafplaats Schoonselhof vindt men zijn laatste rustplaats met een zeldzaam dodenmasker. (jdm)

Bronnen : Bob Autrique en Geneanet Marcel Bosmans
Foto's : Bob Autrique, Jef De Mey

De Wilrijkse komkommertijd

Door onze zoektocht van de voorbije maanden naar het ontstaan van de prestigieuze tomatensoort "Glorie van Wilrijk" (zie voorgaande WilricaNieuws) werden we meer en meer bewust van het belang van de Wilrijkse tuinbouw, tijdens de eerste helft van vorige eeuw.

Eeuwenlang is Wilrijk een landbouwgemeente geweest. In 1840 besloeg de graancultuur nog tweederde van het grondgebied. Rond 1900 verkochten de hoveniers van het Zuid en het Kiel, de leveranciers van melk, boter en groenten voor de agglomeratie, op korte tijd hun gronden voor een gouden prijsje als bouwterreinen en weken uit naar Hoboken en Wilrijk. De plaatselijke landbouwers vulden deze tuinbouwmigranten aan en schakelden over van veeteelt naar groentenkweek. Tijdens het interbellum waren bijna 90 hoveniers beroepsmatig actief in Wilrijk.

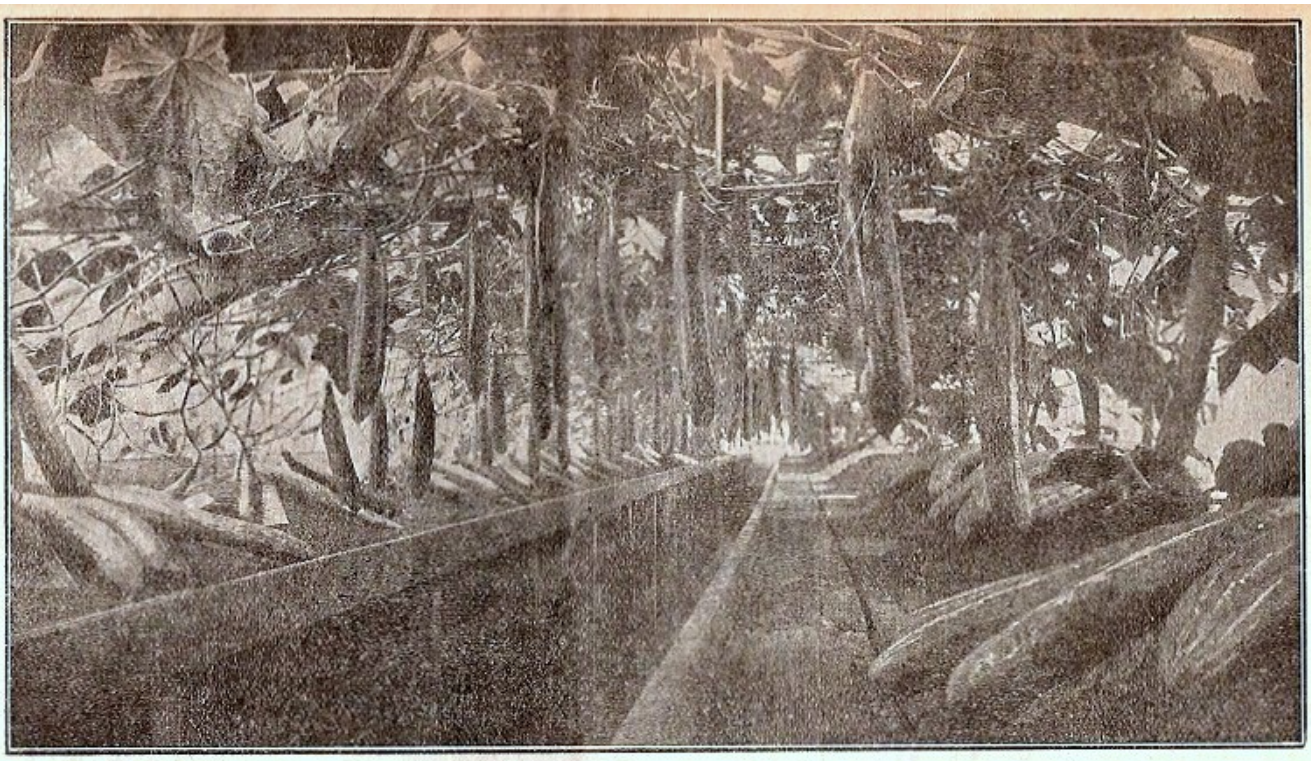

CONCOMBRE „Merveille de Wilryck" - KOMKOMMER „Wonder van Wilryck"

108 Le meilleur de tous pour la culture en serre et sur couche. Fruit long, vert, lisse, délicat, ayant peu de graines et excessivement productif.

108 De beste van allen voor kasten serrekultuur. Geeft een verbazende opbrengst, draagt onafgebroken door. De vruchten zijn lang, fijn, schoon en groen.

Het grootste deel van de teelt gebeurde in serres en dit leverde kwaliteitsvolle producten op. Zelfs in die mate dat sommige in Wilrijk gekweekte groenten een eigen naam kregen. De tomatensoort "Glorie van Wilrijk" was één van deze soorten met een prestigieuze titel. Ook de komkommersoort "Wonder van Wilryck" behoorde tot de top5 van Belgische komkommerrassen. Deze groente werd ontwikkeld door tuinbouwer Nagels (de latere vermaarde bloementeler) en voor het eerst vermeld in een catalogus van 1914. Daarin lezen wij "*De beste van allen voor kasten serrecultuur. Geeft een verbazende opbrengst, draagt onafgebroken door. De vruchten zijn lang, fijn, schoon en groen*". En tot slot, in een lijst van inlandse groentenrassen krijgt ook de spruitkool "Half korte van Wilryck" een kwaliteitslabel. (gvn)

Bronnen:
Tijdschrift Wilrica, jaargang 1993, Van boer en tuinder, blz.54
Guy Dirix, Tuin van Toen, https://sites.google.com/site/tuinvantoen/

Cholera in Wilrijk

De corona-pandemie die de wereld treft, doet ons spontaan denken aan de epidemieën waarmee men in de vorige eeuwen in onze contreien te kampen had. In Wilrijk was 1866 een somber jaar met een felle uitbraak van cholera. Het eerste dodelijk slachtoffer werd genoteerd half juni en twee maanden stond de teller van doden al op 100. Een hoog sterftecijfer op korte tijd bij de 2900 inwoners. Hoeveel Wilrijkenaren uiteindelijk aan cholera zijn bezweken is niet geregistreerd maar men kan wel conclusies trekken uit de "oversterfte "van 1866 en de volgende jaren die tussen de 20 à 40 procent schommelen.

In zijn *Annales de la Société de Médecine d'Anvers* van had dr. J. Saunier aandacht voor de epidemie in Wilrijk en schetste in 1872 geen rooskleurig beeld van de hygiënische toestanden in ons dorp. De reden van de vrij grote cholera-uitbraak in Wilrijk waren de ongezonde woningen. Saunier schreef dat er weinig gemeenten zijn waar de behuizing zoveel te wensen overliet dan in Wilrijk. Vooral de woningen langs de Boomsesteenweg en op de Bist *"slaan alle records van gebrek aan hygiëne"*. Het drinkwater, dat niet slecht of ongezond is, werd op vele plaatsen bedorven door de nabijheid van een mestvaalt of toilet. Ook het afval van de brouwerijen en de stijfselfabriek werd als verspreider van de ziekte aangehaald. Verder werd de toestand van de jongensschool, wat verluchting en hygiëne betreft, totaal onbevredigend genoemd.
Dit ontnuchterende verslag van Saunier bracht de plannen voor de bouw van een Wilrijks ziekenhuis in een stroomversnelling. In 1867 kon een bouwgrond in de Sint-Bavostraat worden aangekocht en in september 1869 opende het Sint-Camillusziekenhuis (het huidige WZC Sint-Bavo) de deuren. (gvn)

Bron: Geschiedenis van Wilrijk, Robert Van Passen, 1982, blz. 529

Van de redactie

Redactieadres: gilbert.van.nuffel@wilrica.be

Kijk ook eens op onze **website www.wilrica.be** waar geregeld een nieuw interessant artikel verschijnt.

Voor wie nog niet op de hoogte is, de lockdown van de voorbije maanden heeft ook de voorbereidingen voor de in september voorziene **Geitestoet** stilgelegd. Het inrichtend comité besloot wijselijk om deze vijfjaarlijkse massa-manifestatie te verplaatsen naar **zondag 19 september 2021.** Te noteren.

De Kring voor Heemkunde Wilrica is geen ledenorganisatie en telt alleen ereleden, steunende leden en sympathisanten die in navolging van de richtlijnen van het Europese Verdrag GDPR in zake het gebruik van persoonsgegevens, de toelating hebben gegeven om hen deze WilricaNieuws toe te zenden. Uw persoonsgegevens worden niet doorgegeven aan derden.

v.u.: Hugo Cassauwers, p.a. Wilrica, Districtshuis – Bist 1, 2610 Wilrijk
redactie : Gilbert Van Nuffel, gilbert.van.nuffel@wilrica.be
vormgeving: Ken Van Nuffel